

Data przesłania tekstu: 25 IX 2019 r.

Data przyjęcia tekstu do druku: 5 X 2019 r.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/AKZ.2019.012>

MAGDALENA WIŚNIEWSKA-DREWNIAK

(Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)
magwis@umk.pl; ORCID ID: 0000-0001-9119-1372

AERI 2019 – ARCHIVAL EDUCATION AND RESEARCH INSTITUTE Liverpool, 8–12 VII 2019 r. IMPRESJE*

W dniach 8–12 VII 2019 r. po raz jedenasty odbyła się konferencja z serii Archival Education and Research Institute – popularnie nazywana przez osoby związane z inicjatywą AERI. Po raz pierwszy w historii AERI miejscem obrad było miasto znajdujące się poza Ameryką Północną. Organizacji przedsięwzięcia podjęło się Centrum Archiwistyki Uniwersytetu w Liverpoolu (Liverpool University Centre for Archive Studies, LUCAS) oraz w wolnym tłumaczeniu Brytyjsko-Irlandzkie Forum na Rzecz Edukacji i Badań w Zakresie Archiwów i Zarządzania Dokumentacją (UK and Republic of Ireland’s Forum for Archives and Records Management Education and Research, FARMER).

Tygodniowe spotkania w ramach AERI odbywają się corocznie, nieprzerwanie od 2009 r., w drugim tygodniu lipca, a organizator kolejnej edycji zawsze ujawnia się pod koniec tygodnia – taka regularność jest wielką zaletą tej inicjatywy, ponieważ daje możliwość włączenia konferencyjnego wyjazdu na AERI na przykład do planowanych kosztów w granie badawczym. Grupa osób tworzących społeczność AERI skupia się na takich zagadnieniach, jak: polepszenie edukacji i badań z zakresu archiwistyki i zarządzania dokumentacją, wspieranie budowania zespołów badawczych oraz mentoring w zakresie

* Wyjazd na konferencje odbył się w ramach realizacji grantu Narodowego Centrum Nauki pt. „Archiwa społeczne w Polsce – wielokrotne studium przypadku” (2015/19/N/HS3/02466).

rozwijania kariery związanej z archiwami i dokumentacją – zarówno jeśli chodzi o naukę, jak i o praktykę w tej dziedzinie. Dyrektorem AERI, a więc centrum tego uniwersum i osobą odpowiedzialną za dbanie o aktywność społeczności, jest prof. Anne Gilliland – dyrektor specjalizacji archiwistycznej w Departamencie Nauk o Informacji Uniwersytetu Kalifornijskiego w Los Angeles (Department of Information Studies, University of California Los Angeles, UCLA). Wśród zainteresowań badawczych prof. Gilliland znaleźć można na przykład: związek zarządzania dokumentacją i systemów archiwalnych z prawami człowieka; rolę pamięci społecznej w próbach pojednania w sytuacjach konfliktów etnicznych; przemoc biurokratyczną i politykę metadanych; elektroniczne zarządzanie dokumentacją i informatykę w archiwach; metodologię badań archiwistycznych¹.

Ważnym aspektem AERI jest inkluzyjność – inicjatywa jest otwarta zarówno na akademików, jak i studentów oraz doktorantów, a także profesjonalnych archiwistów oraz wszystkich tych, którzy mają kontakt z szeroko rozumianymi badaniami i edukacją z zakresu archiwistyki². Choć społeczność AERI zawiązała się w Stanach Zjednoczonych Ameryki, ze względu na międzynarodową otwartość stopniowo stawała się inicjatywą ogólnoswiatową.

Spotkanie w Liverpoolu było pierwszym AERI zorganizowanym poza Ameryką Północną. Wśród uczestników odnaleźć można było przedstawicieli z różnych części globu. Najliczniej reprezentowane były Stany Zjednoczone, Wielka Brytania i Chiny, licznie przybyli również goście z Kanady, Australii i Portugalii, ale spotkać można było również osoby pochodzące z Holandii, RPA, Kenii, Kataru, Irlandii, Słowenii, Botswany, Niemiec, Belgii, Danii, Norwegii, Holandii, Szwecji oraz przedstawicielkę Polski – autorkę artykułu.

Bardzo intensywny program konferencji zapewniał uczestnikom zajęcia przez pięć dni roboczych, od poniedziałkowego poranka do piątkowego południa. Co więcej, poza porannymi, otwierającymi sesjami zawierającymi w sobie wystąpienia *keynote speakerów*, sesje odbywały się równoległe w czterech lub pięciu pomieszczeniach. Sesje równoległe przybierały jeden z trzech trybów: klasycznej sesji z prezentacjami, panelu dyskusyjnego lub warsztatów. Dzięki takiej różnorodności można było urozmaicić sobie dzień spędzony w całości na konferencji, zmieniając co kilka godzin typ aktywności. Ponieważ w trakcie

¹ Anne J. Gilliland [strona osobista], <http://www.dunrunda.co/> (dostęp: 22.09.2019). W najbliższym czasie Anne Gilliland oddaje kierowanie AERI w ręce Jeannette Bastian – emerytowanej profesor Uniwersytetu Simmonsa w Bostonie.

² *Archival Education and Research Institute 2019*, <http://www.aeri2019.com> (dostęp: 22.09.2019).

AERI wiele sekcji odbywało się jednocześnie, jedna osoba była w stanie brać udział tylko w niewielkim procencie wszystkich wydarzeń, czasem dokonując w związku z tym rozzdzierających serce wyborów. W związku z tym niniejsze sprawozdanie ma charakter bardzo wybiórczy i opisuje niewielką tylko część programu konferencji³. Postanowiłam nie skupiać się na opisanu wszystkich sesji, w których brałam udział, ponieważ stanowią i tak tylko niewielką część wszystkich spotkań. Zamiast tego krótko opiszę swoje osobiste impresje – a więc co szczególnie mnie zainteresowało lub przykuło moją uwagę w trakcie tych kilku dni spędzonych w Liverpoolu.

Obrady AERI 2019 otworzyło wystąpienie prof. Elizabeth Shepherd pt. *Edukacja archiwalna: czego możemy nauczyć się z historii?* (*Archival education: what can we learn from history?*). Prof. Shepherd, jedna z istotniejszych postaci brytyjskiej archiwistyki, przedstawiła m.in. rozwój archiwistyki jako nauki w Europie, ze szczególnym uwzględnieniem Zjednoczonego Królestwa, oraz recepcję europejskiej myśli archiwalnej w angielskojęzycznej części Kanady, a także rozwój szkolnictwa dla archiwistów od XIX w.

Pierwszego dnia obrad zaciekało mnie również wystąpienie Chunmei Qu z chińskiego Uniwersytetu Shandong pt. *Ukryte teksty i konteksty: archiwa rodzinne i ich siła afektywna* (*Hidden texts and contexts: family archives and their affective power*). Autorka przedstawiła zagadnienie symbolicznej wartości osobistej dokumentacji, odnosząc się do zwrotu afektywnego w humanistyce oraz archiwistyce. W tym kontekście przywołała charakterystyczny dla Chin typ archiwum – *Qiaopi*, czyli archiwalia rodzinne stanowiące korespondencję z chińskimi emigrantami rezydującymi poza krajem (z lat 1850–1970). Autorka opisała je w kontekście afektywności, zwracając uwagę na to, że jej istota ma związek też z kontekstem tworzenia i odbioru archiwaliów.

Ana Roeschley z Uniwersytetu Północnego Teksasu zaprezentowała wystąpienie *Archiwa kampusów uniwersyteckich w cieniu napaści seksualnych na uniwersytetach* (*Campus Archives in the Shadow of Campus Sexual Assault*). Autorka zwróciła uwagę na wagę problemu napaści seksualnych w amerykańskich uniwersytetach, stan prawny zjawiska oraz częstą wiktyimizację ofiar. W tym kontekście zadała bardzo ważne pytanie o funkcje archiwum uczelnianego, które obecnie dba przede wszystkim o dokumentowanie historii swojej instytucji z pewnej „oficjalnej” perspektywy, koncentrując się m.in. na tożsamości braci

³ Cały program dostępny online na: *Archival Education and Research Institute*, 8–12 July 2019, Liverpool, UK [program], <https://aeri2019.files.wordpress.com/2019/07/aeri-programme-pdf-2.pdf> (dostęp: 22.09.2019).

studenckiej i kulturze studenckiej, nie dając głosu zjawisku napaści seksualnych i ich ofiarom (a te pochodzą zarówno z grona studentów, jak i pracowników uniwersytetu).

W trakcie tej samej sesji zaprezentowano również trzy referaty dotyczące traumy w archiwach, dwa z nich w szczególności przykuły moją uwagę.

Wendy Duff i Henria Aton (Uniwersytet w Toronto) przedstawiły referat pt. *Wyzwania, jakim muszą sprostać archiwiści pracujący z materiałami wrażliwymi* (lub też „drażliwymi” – *Challenges Faced by Archivists Working with Sensitive Records*) – w tym kontekście chodziło o dokumentację trudną, traumatyzującą dla archiwisty, np. fotografie przedstawiające sceny szczególnie przygnębiające lub brutalne. Autorki zastanawiały się, jak archiwa opowiadają o traumie, jak archiwiści reagują na emocjonalny czy też psychologiczny bagaż ich pracy, jakie ramy teoretyczne zastosować w naukowym podejściu do tego tematu. Duff i Aton krótko przedstawiły wyniki wstępnej ankiety przeprowadzonej wśród pracowników archiwów. Na ich podstawie zaprezentowały wstępną obserwację, że wielu archiwistów doświadcza w swojej pracy zawodowej emocjonalnych wyzwań związanych z treścią materiałów, z którymi pracują, ale nie znajdują oni oparcia w swoich instytucjach.

Kolejne wystąpienie pt. *Pracując z dokumentacją traumatyczną: jak powinniśmy edukować, przygotowywać i wspierać zarządców dokumentacją?* (*Working with traumatic records: how should we train, prepare and support record-keepers?*) Anna Sexton z University College London rozpoczęła od próby zdefiniowania terminu *traumatic records* i zastanowienia się nad potencjałem traumatyzacji dokumentacji. Autorka przedstawiła również koncept warstw potencjału traumatyzacji i zastanawiała się nad tym, jak edukować archiwistów w związku z tym potencjalnym zagrożeniem w ich pracy.

Panel dyskusyjny pod nazwą, która w oryginale brzmiała „Rights in Records”, co na język polski niezgrabnie można przetłumaczyć na „Prawa i dokumentacja”, rozpoczął się od krótkich wystąpień dyskutantów, po których nastąpiła wymiana opinii i pytania z sali.

Jako pierwsze wystąpiły Kathy Carbone i Anne Gilliland (Uniwersytet Kalifornijski w Los Angeles), prezentując kwestię praw uchodźców z perspektywy zarządzania dokumentacją. Autorki przybliżyły dwadzieścia pięć praw uchodźców związanych z dokumentacją; ich katalog został stworzony w ramach projektu R3: Refugee Rights in Records⁴. Wśród katalogu tych praw odnaleźć można

⁴ Więcej o projekcie: *Refugee Rights in Records (R3) Initiative*, <https://information-asevidence.org/refugee-rights-in-records> (dostęp: 22.09.2019).

np. prawo do żądania wystawienia dokumentu, prawo do wiedzy mówiącej – na przykład – o powodach wytwarzania dokumentacji na temat uchodźcy oraz kto ma do niej dostęp, prawo do zmiany danych zawartych w dokumentacji o uchodźcy, prawo do odmowy zgody na wytworzenie dokumentacji lub jej usunięcie. W szerszym kontekście autorki zastanawiały się nad rolą dokumentacji w przestrzeganiu praw człowieka.

Maria Montenegro (również Uniwersytet Kalifornijski w Los Angeles) przedstawiła problematykę archiwów rdzennych plemion indiańskich w relacjach z państwem i oficjalną administracją.

Frank Golding (Uniwersytet Monash, Melbourne, Australia) zaprezentował problematykę związaną z dokumentacją wytwarzaną na przestrzeni życia dziecka znajdującego się w publicznych ośrodkach wychowawczych, patrząc na tę kwestię z perspektywy Konwencji Praw Dziecka.

Kirsten Thorpe (Uniwersytet Technologiczny w Sydney, Australia; Uniwersytet Monash, Melbourne, Australia) zaprezentowała tematykę archiwów rdzennych Aborygenów. Prezentując to zagadnienie, nie mogło zabraknąć kwestii kolonizacji i dekolonizacji Australii przez Brytyjczyków oraz wpływu tych zjawisk na współczesne dziedzictwo aborygeńskie.

Moją uwagę w trakcie AERI 2019 przykuł również dwuczęściowy warsztat pt. *Archiwa rodzinne, archiwa społeczne: historia, archiwistyka, antropologia (Family archives, community archives: history, archival science, anthropology)*. Warsztat prowadzony był przez dużą grupę badaczy pochodzących w szczególności z Uniwersytetu Nova w Lizbonie. Spotkanie w niewielkim stopniu nastawione było na przekazywanie uczestnikom praktycznych umiejętności, a raczej polegało na zapoznaniu ich z założeniami i przebiegiem badań nad archiwami rodzinnymi w Portugalii. Spotkanie podzielono na cztery główne części: „Historia premodernistycznych archiwów rodzinnych i instytucjonalna historia ich twórców” („The history of premodern family archives and the institutional history of their producers”; Rita Nóvoa, Margarida Leme, Judit Gutierrez, Fábio Duarte, Pedro Reis); „Archiwalne kwestie dotyczące premodernistycznych archiwów rodzinnych: porządkowanie, klasyfikacja, opis” („Archival questions on premodern family archives: arrangement, classification, description”; Maria de Lurdes Rosa, Alice Gago); „Wpływ na kulturę: portugalskie instytucje dziedzictwa i fundacje dbające o archiwa rodzinne” („Cultural outreach: heritage institutions and foundations in Portugal caring for family archives”; Ricardo Wingorance, Joana Ribeiro); „Archiwa rodzinne jako żywe archiwa społeczności: antropologiczne badania współczesnych właścicieli prywatnych” („Family archives as living community archives: anthropological enquiries on the voices of today’s

private owners”; Filipa Lopes, Maria João Sousa, Margarida Lobato)⁵. W trakcie spotkania przedstawiono również założenia i częściowe wyniki dużego grantu badawczego, którego głównym wykonawcą jest prof. Maria De Lurdes Rosa. Projekt badawczy sponsorowanych przez European Research Council polega na badaniu portugalskich archiwów rodowych. Jego celem jest nie tylko stworzenie baz danych tych rozproszonych archiwaliów, ale także studia nad ich funkcjami⁶.

Kolejnym ciekawym elementem AERI 2019 był panel pt. „Szacowanie wpływu wywieranego przez archiwa” („Assessing the State of Archival Impact”). W jego trakcie przedstawiono m.in. powołane na Uniwersytecie Kalifornijskim w Los Angeles Laboratorium Archiwów Społecznych (Community Archives Lab). Uczestnicy tego projektu mają na celu m.in. oszacowanie wpływu archiwów społecznych mniejszości w Południowej Kalifornii na społeczności, których historie dokumentują, ale również na swoich użytkowników i społecznych archiwistów. Ponadto, częścią projektu jest specyficzna „giełda” praktykantów – a więc łączenie osób szukających praktyk w instytucjach dziedzictwa z niezależnymi placówkami archiwalnymi, które potrzebują wsparcia w swoich codziennych pracach (praktyki i staże te są finansowane z funduszy projektu, który zapewnia środki na funkcjonowanie całego Laboratorium). Dyrektorka Laboratorium, Michelle Caswell, przedstawiła również sposoby, w jakie archiwa społeczne mogą mierzyć swój wpływ na świat zewnętrzny oraz jak mogą wykorzystywać te pomiary na swoją korzyść (np. w kontaktach z potencjalnymi grantodawcami)⁷.

Opisane powyżej sesje były tylko niewielką częścią wszystkich wydarzeń, w jakie obfitował ten intensywny tydzień. Krótko tylko wspomnę, że na AERI 2019 składały się także sesja posterowa, wycieczki po Liverpoolu i Manchesterze, zorganizowane spotkania służące „sieciowaniu” osób o podobnych zainteresowaniach, konkursy na najlepsze wystąpienia studenckie oraz podsumowanie dziesięciu poprzednich edycji AERI. Bardzo miłym akcentem było odczytywanie przez Anne Gilliland wszystkich osiągnięć członków społeczności AERI od ostatniego spotkania (nagród, znaczących publikacji, nowych funkcji i pozycji

⁵ Archival Education and Research Institute 2019: Workshops, <https://aeri2019.com/workshops/> (dostęp: 22.09.2019).

⁶ Więcej o projekcie: *Projeto VINCULUM “Entailing Perpetuity: Family, Power, Identity. The Social Agency of a Corporate Body (Southern Europe, 14th–17th Centuries)”*, <http://fcs.h.unl.pt/arqfam/?portfolio=projeto-vinculum-entailing-perpetuity-family-power-identity-the-social-agency-of-a-corporate-body-southern-europe-14th-17th-centuries> (dostęp: 22.09.2019).

⁷ Patrz: *UCLA Community Archives Lab*, <https://communityarchiveslab.ucla.edu/> (dostęp: 23.09.2019).

na uniwersytetach, zdobytych grantów itd.). Odbyło się to w trakcie bankietu otwierającego konferencję. Jest to znak jednej z najważniejszych cech AERI – zasadniczo nie jest to cykliczna konferencja naukowa, a coroczne spotkanie członków pewnej społeczności, a sama inicjatywa jest „wolnym duchem” i nie jest na stałe związana z żadnym uniwersytetem, stowarzyszeniem lub innego typu instytucją. AERI napędzana jest oddolną chęcią spotykania się archiwistów i archiwistek z różnych miejsc globu i oparta jest na ich wolontarystycznej pracy i osobistym zaangażowaniu w sprawę. W AERI bardzo dba się właśnie o tę na pozór nieistotną część uprawiania nauki, czyli tworzenie sieci współpracy. W związku z tym bardzo ważną częścią AERI jest utrzymywanie starych kontaktów i tworzenie nowych, a wszyscy uczestnicy z ogromną otwartością podchodzą do siebie nawzajem. Swoje miejsce znajdują tutaj zarówno starsi profesorowie o ugruntowanej pozycji, studenci i doktoranci rozpoczynający swoją przygodę z nauką, a także wszyscy pomiędzy. Duże wrażenie wywarł na mnie fakt, że w trakcie AERI bez żadnych niepotrzebnych zmartwień można porozmawiać z osobami, które zazwyczaj zna się z zagranicznej literatury. Dla mnie taką „gwiazdą rocka”, którą w końcu mogłam poznać osobiście, był Andrew Flinn – najbardziej chyba znany uczony zajmujący się archiwami społecznymi. Ale nie zabrakło innych osób ważnych w świecie nauki o archiwach, jak np. Gillian Oliver, Fiorella Foscari, Michelle Caswell, Alex Poole, Elizabeth Shepherd, Geoffrey Yeo, Heather MacNeil, Joanne Evans, Wendy Duff czy wspomniana wcześniej Anne Gilliland.

Warto zwrócić uwagę na tematykę AERI, która dla polskiego archiwisty i archiwistki może się wydawać dość egzotyczna. Rzeczywiście, duża część referatów dotyczyła tematów nieznanymi polskiej archiwistce lub w niewielkim tylko stopniu eksplorowanych, np. związek archiwów i zarządzania dokumentacją z prawami człowieka, trauma w archiwach, odpowiedzialność społeczna archiwisty, prawa mniejszości w kontekście archiwów i zarządzania dokumentacją, kolonizacja i dekolonizacja a archiwistyka, partycypacyjne (zaangażowane) badania w archiwistce, a także – co mnie szczególnie cieszy ze względu na własne zainteresowania badawcze – archiwa niezależne i oddolne.

Z pewnością uczestnictwo w AERI 2019 było dla mnie jednym z najważniejszych konferencyjnych doświadczeń, nie tylko ze względu na samą naukę zawartość referatów, których wysłuchałam oraz tego, który sama wygłosiłam, ale także z powodu nawiązanych znajomości i rozpoczętej współpracy. Kolejna edycja AERI w 2020 r. odbędzie się w Stanach Zjednoczonych, w Filadelfii.

